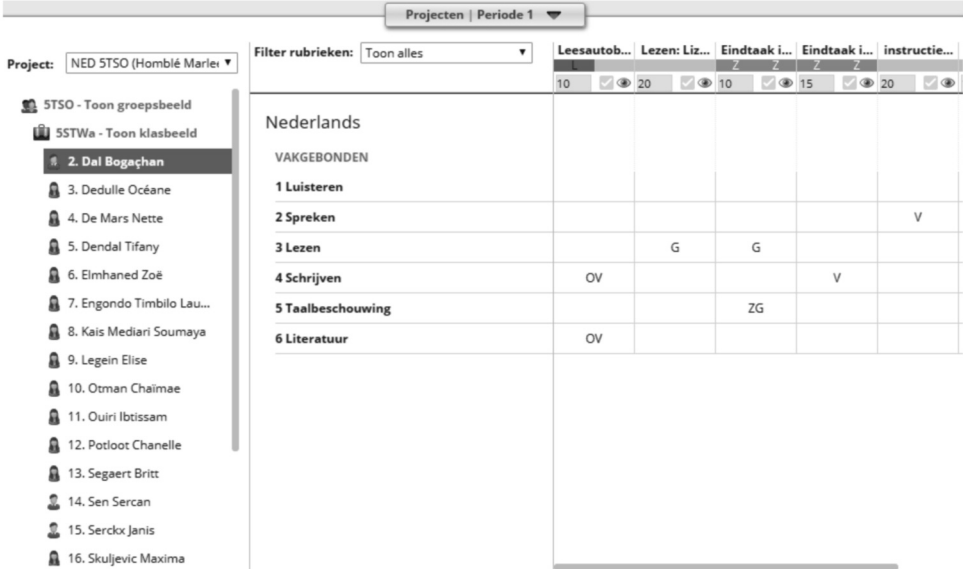

Competentiegericht evalueren

1. Achtergrond

Op onze school heeft elke leerling een eigen laptop. Die luxe heeft ertoe bijgedragen dat we meer en meer zijn beginnen nadenken over activerende werkvormen, over nuttig en geïntegreerd taalonderwijs en over zelfstandig werk tijdens blokuren Nederlands. Sinds het schooljaar 2016-2017 gingen we een stap verder en lieten de leerkrachten Nederlands het klassieke evaluatiesysteem met punten los. In plaats daarvan kwam een systeem met waarderingen (OV = onvoldoende, V = voldoende, G = goed, ZG = zeer goed), waarbij de leerkracht verplicht werd om meer en rijkere feedback te geven op basis van de leerplandoelen die voor elke evaluatie in een duidelijk evaluatiekader gegoten werden.

Centraal binnen ons evaluatiesysteem staat het individuele groeiproces van de leerling. Daarvoor zijn een groot aantal evaluaties en tussentijdse feedback nodig. Ook een duidelijk rapport dat deze groei in kaart brengt, is cruciaal voor het welslagen van het systeem. In *Skore* (een *tool* binnen het scholenplatform *Smartschool*) staan binnen het vak Nederlands de zes vakonderdelen opgelijst: 'lezen', 'luisteren', 'spreken', 'schrijven', 'taalbeschouwing' en 'literatuur'. Achter die zes vakonderdelen gaan de leerplandoelen schuil en die leerplandoelen worden bij elk project, elke taak, elke toets, enz. expliciet gemaakt. De leerlingen weten daardoor goed wat van hen verwacht wordt, voor welk onderdeel ze voordien reeds goed scoorden of waar ze extra aan moeten sleutelen. De leerling krijgt waarderingen (OV, V, G, ZG) per geëvalueerd onderdeel (zie: Figuur 1) en nadien berekent *Skore* een totaalwaardering (OV, V, G, ZG) voor het vak op het rapport. Die totaalwaardering krijgt ook een kleurtje, zodat over de vier rapportperiodes heen het groeiproces zichtbaar wordt gemaakt (zie: Figuur 2).

Figuur 1 – *Skore* Nederlands – Waarderingen bij de 6 vakonderdelen.

Godsdienst	Mooi resultaat. Fijne vakantie.	G	ZG	ZG	G	G
Geschiedenis	Je inzet was dit laatste trimester beperkt. Nette. Je diende twee rapporteringsopdrachten niet in en kwam ook niet opdagen voor een inhaaltoets. Gelukkig maakte je dit ruimschoots goed met je examen! Hier bereikte je alle doelstellingen, voor de meeste scoorde je zelfs goed. In totaal ben je wel niet geslaagd voor begrippenkennis en rapporteren. Jammer dat je voor deze laatste doelstelling niet hebt willen oefenen, want deze vaardigheid zal je in de toekomst zeker nog nodig hebben.	G	G	G	G	G
Lichamelijke opvoeding	Nette, geniet van jouw vakantie, geniet van de festivals en de speelpleinen die je zal geven! Vergeet daarnaast ook niet zelf te sporten en te bewegen, want een gezonde geest in een gezond lichaam!	G	ZG	G	ZG	ZG
Nederlands	Jaartotaal NED = luit: ZG, spr/le: G, sch: V. Ik stel een positieve evolutie vast. Nette. Tijdens het mondeling examenmoment kon je prima argumenteren en scoorde je ZG over de hele lijn. Proficiat! Neem schrijfvaardigheid als werkpunt mee naar volgend schooljaar zodat je ook hierin nog maximaal kan groeien. Een fijne vakantie!	OV	G	ZG	G	G
Engels	Je weet je erg vlot uit te drukken in het Engels, zowel schriftelijk als mondeling. Jammer van het schoonheidsfoutje in periode 3, dat het gevolg was van het niet indienen van opdrachten. Dat heb je gelukkig weer rechtgetrokken. Prima werkt! Geniet van de vakantie!	ZG	G	OV	G	G
Frans	Je bent een gemotiveerde leerling en een harde werker, Nette! Hierdoor behaalde je bijna tijdens dit schooljaar een goed resultaat voor Frans! In de laatste periode zakke jouw motivatie en scheelde er duidelijk iets met jou waardoor je concentratie verzwakt werd. Proficiat en geniet van jouw welverdiende vakantie!	G	G	G	V	G
Wiskunde	Heel goed gewerkt!	ZG	G	G	V	G
Natuurwetenschappen	Nette, je legde een goed examen af en slaagde voor alle onderdelen. Je constante inzet tijdens het schooljaar zorgden er ook voor dat je het heel jaar door mooie resultaten hebt behaald. Een dikke proficiat! Je mag trots zijn op jezelf.	G	G	G	G	G
Sociale wetenschappen	Nette, je inzet ging in dalende lijn naarmate het einde van het schooljaar naderde. Toch bracht je je examen tot een goed einde. Geniet van de vakantie!	G	G	V	V	G
Integrale opdrachten		OV	V	G	V	V
C1 Onderzoeken	Zie woordfeedback individuele evaluaties.	OV	G	G		G

Figuur 2 – *Skore* rapport 4 – Alle vakken van 1 leerling gedurende een schooljaar.

3. In concreto

Bij de aanpak van procesmatig en competentiegericht evalueren spelen drie pijlers een grote rol:

1. kennisconstructie op basis van authentieke taalsituaties;
2. leerkansen bieden;
3. de leerling benaderen als een actieve participant (www.steunpuntgok.be).

De eerste pijler binnen procesmatig en competentiegericht evalueren is 'kennisconstructie'. Van den Branden definieert competentiegericht onderwijs als volgt:

“onderwijs waarbij kennis, vaardigheden en attitudes geïntegreerd aan bod komen. Een leerling kan bijvoorbeeld de kennis bezitten om een lezersbrief op te stellen, hij kan de vaardigheid bezitten om die lezersbrief effectief op te stellen en de attitude om deze na te lezen op spellingscorrectheid. Deze drie elementen komen samen in de competentie om in een authentieke situatie een lezersbrief correct op te stellen naar een bepaalde krant. Wanneer het onderwerp, de context, de geadresseerde of een ander element veranderen en je je hier vlot en doeltreffend aan kunt aanpassen, verhoog je je competentie in het schrijven van een lezersbrief bovendien” (Van den Branden 2017).

Samen met medeleerlingen een paper schrijven, een actueel debat voeren, reflecteren over het mentaal lexicon in je hoofd, een aanrijdingsformulier opstellen, een sollicitatiebrief en cv schrijven, een sollicitatiegesprek voeren, enz., er zijn onnoemelijk veel voorbeelden van authentieke taalsituaties waarbij leerlingen kennis, vaardigheden en attitude samen moeten inschakelen om tot een mooi eindresultaat te komen. We vinden elk onderdeel binnen het grote geheel zo belangrijk dat het onmogelijk is om één eindexamen op te stellen. Zijn we dan immers niet opnieuw kleine onderdelen uit die grotere gehelen aan het filteren en aldus beperkend aan het werken? Hebben de leerlingen dan nuttige feedback gekregen om te kunnen herwerken?

Met Kerstmis houden we presentaties over een boek dat de leerlingen in groep lezen, telkens na een oefenmoment in de klas. De leerlingen krijgen nadien uitgebreide feedback en werkpunten. Aan de slag gaan met hun individuele werkpunten stelt hen in staat om een mooi eindresultaat neer te zetten. In het zesde jaar nodigen we op dat moment ook een externe jury uit; een welkome ijsbreker voor het jurymoment dat in juni aan het eindwerk gekoppeld wordt. In het vijfde jaar volgt aan het eind van het schooljaar een individueel examenmoment, waarbij de leerling focust op de vaardigheid die het minst goed ging. In het zesde jaar schrijven de leerlingen op dat moment een sollicitatiebrief voor een concrete vacature, waarna ze uitgenodigd worden voor een écht sollicitatiegesprek.

Naast die kennisconstructie, onderstrepen we het belang van feedback binnen ons evaluatieproces. We alterneren zo vaak mogelijk tussen het maken van een tweede versie na feedback van de leerkracht en *peer*feedback. De belangrijkste rol binnen competentiegericht evalueren is immers weggelegd voor de leerling. Hij en zijn groeiproces staan

steeds centraal. Zoals reeds aangehaald, biedt de leerkracht de leerkanen en geeft hij rijke en constructieve feedback aan de leerling. De leerling moet hiermee op zijn beurt aan de slag. Hij dient leerkanen met beide handen te grijpen en autonoom zijn leerproces in handen te nemen en bij te sturen, waar nodig. Het aandeel van de leerkracht en de leerling zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Ten slotte geniet de leerling binnen dit soort van evaluatiesysteem ook een grotere vrijheid dan voorheen en blijkt hij daardoor intrinsiek gemotiveerd te worden. Het staat voor ons buiten kijf dat een leerling meer leert als hij zich bewust is van wat hij aan het leren is en waar zijn individuele groeipunten liggen. Het eindexamen in het vijfde jaar, waarbij de leerlingen aan de slag gaan met een zelfgekozen onderwerp binnen de vaardigheid waarvoor ze doorheen het jaar het zwakst scoorden, motiveert de leerlingen onmiskenbaar. Dit examen staat dan ook model voor het systeem dat we ambiëren.

4. Groeipunten

We zijn enthousiast over deze manier van werken en hopen vooral de voordelen in de verf te kunnen zetten. Tegelijkertijd is dit ook voor ons een groeiproces en botsen we in de realiteit soms op moeilijkheden.

Een eerste pijnpunt bleek de werkdruk. Zo werkten we enkele schooljaren geleden allemaal nieuwe projecten uit, wat onhaalbaar bleek te zijn. We besloten ons daarom opnieuw meer op het handboek te baseren en daarbij competentiegerichte, authentieke eindexaminaties op te stellen. Ook daarbij blijven we kritisch voor onszelf en beseffen we dat we nog meer zouden kunnen inzetten op observerend evalueren met onmiddellijke feedback.

Daarnaast zijn we voor onze rapportering gebonden aan *Skore*, hetgeen een aantal beperkingen met zich meebrengt. Het voornaamste pijnpunt bij het werken met waarderungen is het visualiseren van de individuele groei van de leerling binnen de verschillende vaardigheden. Om dit probleem aan te pakken, werkte een collega een *add-in*-programma uit (zie: Figuur 3). Het programma laat ons toe om een eindwaardering te berekenen en te illustreren en dat zowel voor de afzonderlijke vaardigheden als voor het vak Nederlands als geheel.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD	AE	AF	AG	AH	AI	AJ	AK	AL	AM	AN	AO	AP	AQ	AR																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
Nederlands																										Vraagwoorden																										Gewicht per evaluatiepunt																										1 Luisteren																										2 Spreken																										3 Lezen																										4 Schrijven																										5 Taalbeschouwing																										6 Literatuur																										Resultaat per evaluatie																										TOTAAL																										63%																										GELAAGD																									

Figuur 3 – Add-in-controlle Skore – werkpunt schrijven voor deze leerling duidelijk in beeld.

We nuanceren hierbij dat er ‘punten’ (interval) werden gekoppeld aan waarderingen, zodat een eindwaardering per rapportperiode automatisch berekend kon worden. Dat was nodig: het is enkel werkbaar om zelf een eindresultaat in te geven bij een kleine groep leerlingen.

Als derde groeppunt geven we mee dat een mentaliteitswijziging broodnodig is om dit evaluatiesysteem werkbaar te houden. We merken dat leerlingen die instromen in het vijfde of zesde middelbaar en minder vrijheid en autonomie kregen in het verleden, ook minder openstaan voor feedback en vaak minder goede resultaten behalen. Ook bij heel wat collega’s en ouders merken we dat het moeilijk is om los te komen van het klassieke evaluatiesysteem.

Referenties

Steunpunt GOK (z.d.). Online raadpleegbaar op: http://www.steunpuntgok.be/downloads/evaluatiefiche_kenmerken.pdf.

Van den Branden, K. (2017). “Competentiegericht evalueren in een notendop”. In: *Duurzaam onderwijs*. Online raadpleegbaar op: <https://duurzaamonderwijs.com/2017/02/08/competentiegericht-evalueren-in-een-notendop/>.